

Sigorta Hilelerinin Tespiti ve Önlenmesinde Proaktif Bir Yaklaşım: Adli Muhasebe

Said Alpagut Şenel¹

Gizem Gül Erşan²

Özet

Sigorta kavramının temelinde gelecekte ortaya çıkması muhtemel riskler için önceden önlem alma ihtiyacı yatmaktadır. Güven esasına dayanan bir sektör olan sigorta sektöründe maalesef bir takım sigorta hileleri ile karşılaşmak mümkündür. Oldukça karmaşık olabilen ve çeşitlilik gösteren sigorta hileleri; sigorta şirketlerinin bilançolarının olumsuz yönde etkilenmesine, hile sebebiyle ortaya çıkan ilave maliyetlerin dürüst sigortalılar üzerinde kalmasına yol açmaktadır.

Diğer taraftan sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hileleri, sigorta sektörünün dayandığı temel prensip olan güven unsurunu önemli ölçüde zedelemekte sektöre olan güvenin kaybedilmesine neden olmakta dolayısıyla sistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu bağlamda yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve hileli eylemlere karşı uygun önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

Hilelerin tespit ve önlenmesine yönelik olarak alınan önlemler literatürde genellikle; hile meydana geldikten sonra hile denetimi yapılmasını öngören *Reaktif Yaklaşımlar* ve hile meydana gelmeden denetim yapılmasını ve hilenin önlenmesine yönelik denetimleri öngören *Proaktif Yaklaşımlar* olarak ifade edilmektedir. Sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve önlenmesinde uluslararası literatürde proaktif yaklaşımlar arasında yer alan adli muhasebe uygulamaları önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmada adli muhasebe uygulamalarının sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve önlenmesindeki öneminin ve rolünün ortaya konması ve adli muhasebe uygulamalarının uluslararası literatürde olduğu gibi Türkçe literatürde de proaktif yaklaşımlar arasında yer alması gerektiği konusunda bir farkındalık yaratmaktadır.

1 Doç. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBE Finans ve Bankacılık Bölümü, asenel@cumhuriyet.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2267-7392>

2 Bilim Uzmanı, gizemgulersen@gmail.com <https://orcid.org/0009-0006-7109-1634>

GİRİŞ

Latince *güvence* anlamına gelen *sicurta* kelimesinden türeyen, Türkçe karşılığı *emniyet* ve *güven* olarak ifade edilen sigorta genel olarak gelecekte ortaya çıkma olasılığı bulunan tehlikelere karşı varlıkları ve kişileri belli bir prim karşılığında güvence altına alan bir sistemdir. Bu bağlamda sigorta sektörü, güven unsurunun önemli olduğu sektörlerden biridir. Her ne kadar güven esasına dayalı bir sektör olarak ifade edilse de sigorta sektöründe de diğer tüm sektörlerde olduğu gibi maalesef, bir takım sigorta hileleri ile karşılaşmak mümkündür. Sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hileleri, sigorta sektörünün dayandığı temel prensip olan güven unsurunu önemli ölçüde zedelemekte, sistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmekte ve bu durum sektörün maruz kaldığı önemli bir risk olarak ifade edilmektedir.

Sigortalılar, acenteler, şirket yöneticileri ve çalışanları, eksperler, tamirhaneler, tedarikçi ya da sağlık hizmeti sunucuları gibi sektör paydaşları tarafından yapılan ve/veya yapılması muhtemel hileler, poliçe düzenlenmeden önce ya da poliçe düzenlendikten sonra sigortanın tüm branşlarında değişik şekillerde gerçekleşebilmektedir. Oldukça karmaşık olabilen ve çeşitlilik gösteren sigorta hileleri; sigorta şirketlerinin bilançolarının olumsuz yönde etkilenmesine, hile sebebiyle ortaya çıkan ilave maliyetlerin dürüst sigortalılar üzerinde kalmasına ve belki de en önemlisi sigorta sektörüne olan güvenin kaybedilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve hileli eylemlere karşı uygun önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

Hilelerin tespit ve önlenmesine yönelik olarak alınan önlemler literatürde genellikle; hile meydana geldikten sonra hile denetimi yapılmasını öngören *Reaktif Yaklaşımlar* ve hile meydana gelmeden denetim yapılmasını ve hilenin önlenmesine yönelik denetimleri öngören *Proaktif Yaklaşımlar* olarak ifade edilmektedir. Reaktif yaklaşımlar hilenin varlığına dair belirtilerin ortaya çıkması ile birlikte hile incelemesi yapılması esasına dayanır. Bir başka ifadeyle reaktif yaklaşımlarda hile belirtisi olmadan hile ile ilgili herhangi bir araştırmaya girilmemekte, hile belirtilerinin ortaya çıkmasından ya da bir şikâyet alındıktan sonra, hile şüphesi duyulan alanda ayrıntılı hile incelemesi yapılmaktadır. Dolayısıyla reaktif yaklaşımlarda hileli işlem ve olaylar gerçekleştikten sonra hile denetimi yapılmaktadır. Proaktif yaklaşımların temelinde ise hilenin varlığına dair belirtiler ortaya çıkmadan önce gerçekleşebilecek olan hilelerin saptanarak bu hilelerin gerçekleşmemesi için bir dizi önlem alınması yatmaktadır. Proaktif yaklaşımlar hileli işlem ve olayları gerçekleşmeden oluşmadan görebilmek, olabilecekleri tahmin

ederek önlem almak amacıyla uygulanan yöntem ve tekniklerdir. Bir başka ifadeyle proaktif yaklaşımlar gerçekleşmiş hileli işlem ve olayları ortaya çıkarmaktan ziyade hilenin önlenmesine odaklanmaktadır (Erol, 2016:51; Ertikin, 2017:78; Vardar, 2019:25).

Hiç şüphesiz işletmelerde ortaya çıkması muhtemel hilelerin, gerçekleştikten sonra değil gerçekleşmeden önce tespit edilmesi, hilelerin yol açtığı kayıpların önlenmesinde önem arz etmektedir. Proaktif bir yaklaşım olarak adli muhasebe uygulamaları hilelerin tespiti ve önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır ve etkili araçlardan biri haline gelmiştir.

Adli muhasebe uygulamalarının uluslararası literatürde proaktif yaklaşımlar arasında yer almasına rağmen Türkçe literatürde proaktif yaklaşımlar arasında yer almadığı görülmekte, Türkiye’de bu konu ile ilgili yeterli sayıda çalışma yapılmadığı düşünülmektedir. Öte yandan sigorta sektörü ile ilgili olarak yapılan akademik yayınlarda sigorta sektörünün farklı açılardan ele alındığı ancak sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespit ve önlenmesinde adli muhasebe uygulamalarına yönelik çok fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. Çalışmamızın bu noktada literatürdeki benzer çalışmalardan farkı olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, hilelerin tespiti ve önlenmesinde proaktif bir yaklaşım türü olan adli muhasebe uygulamalarının sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve önlenmesindeki öneminin ve rolünün ortaya konmasıdır. Çalışmamızın bir diğer amacı ise, adli muhasebe uygulamalarının Türkçe literatürde de proaktif yaklaşımlar arasında yer alması gerektiği konusunda bir farkındalık yaratmaktır.

Yapılan bu çalışmanın, adli muhasebe uygulamalarının uluslararası literatürde olduğu gibi Türkiye’de de proaktif yaklaşımlar arasında yer almasının sağlanması ve sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin önlenmesinde önemli bir rol üstlendiğinin anlaşılması açılarından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. HİLE KAVRAMI TANIMI VE HİLENİN TEMEL UNSURLARI

İnsanlık tarihinde uzun bir geçmişi olan ve içinde dalavere, üçkâğıtçılık, dürüst olmama, kurnazlık ve açığözlülük gibi yollarla birini ya da birilerini *aldatma*, *kandırma* gibi ahlak dışı bir eylem yatan hile kavramı insan unsurunun var olduğu her alanda ortaya çıkması muhtemel bir olgudur. Gerek hukuk gerekse toplumsal ahlâk kurallarına uygun olmamakla birlikte ilk insandan beri var olduğuna inanılan hile, çeşitli nedenlerden dolayı eğitim durumu, sosyal statüsü ve makamı ne olursa olsun hemen hemen herkes

tarafından yapılabilecek bir eylemdir. Hile eylemini gerçekleştiren kişi ya da kişilerin en temel hedefi, kendilerinin veya başkalarının hakkı olmadığı halde kendileri veya başkaları adına menfaat elde etmeleridir.

Aldatan, aldatılan ve yapılan işlemin sonucu üzerine kurulu kavramsal içeriğe sahip olan hile kelimesi, Latince hasar, yanlış yapma, aldatma anlamlarına gelen *fraus* kelimesinden türemiştir. İngilizce'de *fraud* olarak ifade edilen hile kelimesi, Türkçe'de aynı zamanda yolsuzluk, suiistimal, usulsüzlük, düzenbazlık, hırsızlık, rüşvet kabul etme, başkalarının üzerinden haksız kazanç elde etme gibi yanlış davranışları ifade etmek için de kullanılmaktadır (Aslanzade 2017:62; Yurt ve Temelli, 2022:137).

Dünyayı adeta *küçük bir köy* haline getiren küreselleşme ve son yıllarda baş döndürücü bir hızla yaşanan teknolojik gelişmeler nedeniyle günümüzde hile kavramının tanımı ve içerdiği unsurlar farklılaşmakta yeni bir boyut kazanmaktadır. Bu nedenle insanlık tarihi kadar eski olan hile kavramını tüm yönleriyle açıklayacak kadar kapsamlı tek bir tanım yapmak zor olmakla birlikte hile kavramının literatürde çok çeşitli tanımları bulunmaktadır. Örneğin hile, bir kişiyi aldatmak ve yanıltmak için kurnazca hareketlerde bulunmak, bir kimsenin zihninde yanlış fikirler oluşturarak gerçek durumu bilseydi yapmayacağı bir hukuki işlemi yapmasını sağlamaktır (Sayın Korkmaz, 2017:426). Bozkurt (2016:60 tarafından yapılan bir tanımlamada hile, bir başka kişi ya da grubun zararına neden olacak biçimde aldatma faaliyetinde bulunarak bir yarar sağlamaktır şeklinde ifade edilmiştir. Hile, kişilerin ya da kurumların haksız kazanç sağlamak için yaptıkları ahlaksız davranış biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Yurt ve Temelli, 2022:137). Bir başka çalışmada hile, aldatma, saklama ve güveni zedeleyecek her türlü yasadışı işlem olarak da ifade edilmektedir (Kaban ve Gül, 2019:8).

Hile kavramının, yukarıda örneklendirildiği gibi genel bir biçimde tanımlanmasının yanı sıra, gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde işletmeler ve muhasebe açısından da farklı biçimlerde tanımlandığı görülmektedir. Bu bağlamda aşağıda hile kavramına ilişkin farklı tanımlar verilmektedir.

Hile, işletmeyi zarara ve varlık kaybına uğratmaya yönelik kasıtlı ve kötü niyetli her türlü girişim olarak tanımlanabilir (Sürmeli, 2010:268).

Hile, hangi amaçla olduğu fark etmeksizin işletmeye ilişkin kayıt, belge ve muamelelerin hatadan farklı bir biçimde içinde kasıt unsuru bulundurarak bozulmasıdır (Güçlü, 2005:75).

Muhasebe hilesi; bir amaç için işletmenin işlemlerinde çeşitli değişiklikler yapılarak kayıt ile belgelerde tahrifatlar yapma sürecidir (Ertikin, 2017:72).

Hile, kasten yapılmış veya tesadüfen gerçekleşmiş, mağdur kişiye zarar veren, doğru olmayan verilerin gerçekmişçesine, inandırıcı bir şekilde sunulması olarak ifade edilmektedir (Albrecht vd., 2006:7).

Sertifikalı Suistimal İnceleme Uzmanları Birliği (Association of Certified Fraud Examiners ACFE³) tarafından 2024 yılında yayımlanan raporda hile, bir kişinin görevini, çalıştığı işletmenin kaynak ve varlıklarını kasıtlı olarak kötüye kullanarak veya suistimal ederek kendine haksız fayda sağlamasıdır olarak tanımlanmıştır (ACFE, A Report to the Nations, 2024:104).

Yukarıda yapılan tanımlamalar çerçevesinde, insanlık tarihi kadar eski olan hile eylemi incelendiğinde, her hile eyleminde ortak görülen özellikler şu şekilde sıralanabilir (Kaya, 2013: 10; Okutmuş ve Uyar, 2014; Bilen ve Akatak, 2019:170; Güngör Karyağdı, 2021:41; Yaylalı, 2024:111);

- Hilede her daim kasıt unsuru mevcuttur,
- Kişi kendisine çıkar sağlamak amacıyla hileye başvurmaktadır,
- Gerçekleşen her türlü hilede işletme zarar görür,
- Kişi veya kişiler tarafından yapılan hileler gizlenmektedir,
- Yapılan hile sonucunda genellikle kurban aldatılır,
- Hilede, hileye konu olacak bir tarafın var olması gerekir.

Hileleri tespit edip ortaya çıkarmak ve hileleri önleyici faaliyetlerde bulunmak için hilenin sebepleri, türleri ve hilenin uygulanmasına katkı sağlayan ortamların bir başka ifadeyle hilenin oluşumuna zemin hazırlayan ve hileye neden olan unsurların saptanması gerekmektedir. Literatürde hileli işlemlere sebep olan temel unsurları açıklamaya yönelik olarak *alışılmış faaliyetler teorisi, biyolojik teoriler, sosyal ve psikolojik teoriler* gibi pek çok teori geliştirilmiş, bu teoriler arasında hilenin temel unsurlarını açıklamaya yönelik olarak genel kabul gören teori David R. Cressy tarafından geliştirilmiş olan *hile üçgeni teorisi* olmuştur. Hile üçgeni teorisi, Edwin H. Sutherland ve onun doktora öğrencisi Donald R. Cressey tarafından 1950'lerde zimmet suçu nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nde hapisiste olan 200 hükümlü ile yüz yüze görüşerek yaptıkları bir çalışma sonucunda ortaya atılan teoridir⁴ (Kiracı, 2013:98; Karausta, 2013:5; Dönmez ve Çavuşoğlu, 2015:38).

-
- 3 Hile inceleme uzmanlarının uluslararası meslek örgütü olan ACFE ilk olarak 1996 yılında Mesleki Hile ve Suistimal Üzerine Ulusa Rapor (Report To The Nation on Occupational Fraud and Abuse) adlı bir rapor yayımlanmıştır. 1996 yılında yayımlanan söz konusu rapordan sonra ACFE tarafından 2002 yılından itibaren her iki yılda bir benzer raporlar yayımlanmaktadır ve 1996 yılından bu yana, sonuncusu 2024 yılında olmak üzere, toplam 13 adet rapor yayımlanmıştır.
  - 4 Her ne kadar hile üçgeni terimi Donald R. Cressey ile ilişkilendiriliyor da olsa Donald R.

Hile üçgeni teorisinde hilenin temel unsurları; *fırsat*, *baskı* ve *haklı gösterme* olarak ifade edilmektedir. Fırsat unsuru, işletmenin iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. İç kontrol ve iç denetim yetersizliğinden fırsat bulanlar hileli işlemlere yönelmektedir. Baskı unsuru, hileyi gerçekleştirmeye yönelten bir motivasyon unsurunun varlığıdır. Bunlar yöneticinin baskısı, bağımlılıklar ve yüksek kredi borçları olarak gösterilebilir. Haklı gösterme unsuru, hileyi gerçekleştirenin bu hile sonucunda elde ettiği menfaatin hakkı olduğu düşüncesine sahip olmasıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse, işletmede çalışan görevlinin yüksek tutarda borçlanmış olması *baskı* unsurunu oluşturur. Öte yandan işletmedeki etkin olmayan iç kontrolün varlığından faydalanması *fırsat* unsurunu oluşturmaktadır. Fırsat unsuruna bağlı olarak yararlanılan durumun daha sonra telafi edileceği düşüncesi ise *haklı gösterme* unsurunu temsil etmektedir (Atmaca ve Terzi, 2012:31; Karausta, 2013:5; Güngör Karyağdı, 2021:41; Kara ve Karan, 2023:77; Kiracı, 2013:89).

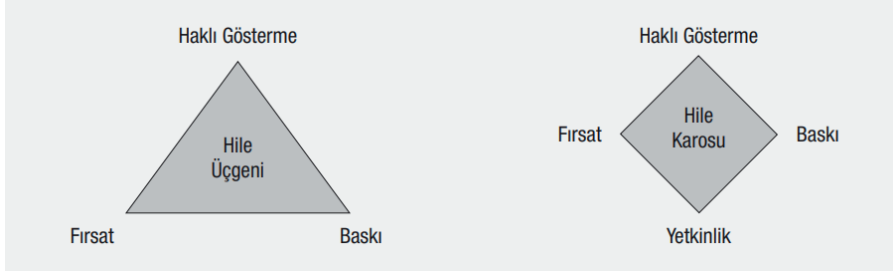
Hilenin temel unsurları başka bir ifadeyle, hile riski faktörleri; hile yapmaya teşvik eden, hile için baskı oluşturan veya hile yapma fırsatı sağlayan olay veya durumlardır. Dolayısıyla, hile üçgeni teorisini oluşturan; baskı, fırsat, haklı gösterme olarak adlandırılan üç şartın gerçekleşmesi halinde hile eylemi kaçınılmaz olmaktadır (Turner, Mock ve Srivastava, 2003:4).

Her ne kadar hile üçgeni teorisinde baskı, fırsat ve haklı gösterme hilenin temel unsurları olarak ifade edilse de mevcut fırsatları fark edebilmek, değerlendirebilmek ve hile eylemini gerçekleştirebilmek için kişilerin bazı yetkinliklerinin olması da gereklidir. Nitekim David T. Wolfe ve Dana R. Hermanson tarafından yapılan çalışmalarda, bu üç unsurun (baskı, fırsat ve haklı gösterme) bir arada var olmasının, her zaman hile olayının ortaya çıkmasına sebep olmayabileceğini, çoğu zaman üzerinde durulmayan ancak hilenin meydana gelişine neden olan bir unsurun daha olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu dördüncü unsur yetkinlik unsurudur. Yetkinlik unsuru, kurum içerisinde kişinin hile yapmaya uygun pozisyonda çalışması, iç kontrol ve denetim mekanizmaların eksikliğini algılayabilme ve istismar edebilme kabiliyetini içermektedir. Bu bağlamda, ilave edilen “yetkinlik” unsuru ile birlikte hile üçgeni bir hile karosuna dönüşmüştür (Rittenberg, vd., 2008:347; Omar ve Din, 2010:608-609; Tarhan Mengi, 2012:114; Alkan, 2020:68).

Cressey’in çalışmalarında hile üçgeni terim olarak hiç geçmemektedir. Hile Üçgeni’ni bir terim olarak ortaya koyan kişi Joseph T. Wells’dir (Tarhan Mengi, 2012:116).

Hile Üçgeni (Fraud Triangle) ve Hile Karosu (Elması) (Fraud Diamond⁵) aşağıda (Şekil 1) gösterilmiştir.

Şekil 1: Hile Üçgeni (Fraud Triangle) ve Hile Karosu (Elması) (Fraud Diamond)

Kaynak: Pehlivanlı, 2011:3; Tarhan Mengi, 2012:120; Güneş, 2014:12; Artar, 2016:37-38; Alkan, 2020:66

2. HİLE TÜRLERİ VE YOL AÇTIĞI EKONOMİK KAYIPLAR

Literatürde hile türleri konusunda çok çeşitli sınıflandırmalara rastlamak mümkündür. Literatürde rastlanan hile türleri; *işletme çalışanlarının yaptıkları hileler*, *işletme yöneticilerinin yaptıkları hileler*, *satıcıların yaptıkları hileler*, *müşteri hileleri*, *farklı sektörlerde görülen hileler*, *eylemin gerçekleştiği kuruluşların zararına sonuçlanan hileler*, *kuruluşların menfaatine yönelik yapılan hileler*, *işletme içi ve işletme dışı hileler*, *kayıt içi ve kayıt dışı hileler*, *bir kerelik ve sistematik hileler*, *saklanmış ve saklanmamış hileler* olarak sayılabilir (Şimşek, 2001:19; Dumanoğlu, 2005:351; Singleton vd., 2006:29; Albrecht vd., 2006:83; Çelik, 2007:45; Jafarova, 2009:26; Akdemir, 2010:35; Okay, 2011:71; Tarhan Mengi ve Yılmaz Türkmen, 2013:33; Özeroğlu, 2014:186; Bozkurt, 2016:64; Erdoğan, Oruç Erdoğan 2021:460-461).

Bununla birlikte hilelerin sınıflandırılması en yaygın biçimde *çalışan hileleri*, *yatırım hileleri*, *yönetim hileleri*, *satıcı hileleri*, *müşteri hileleri* şeklinde yapılmaktadır. Bu hile türleri aşağıda ele alınmıştır (Kıymaz Kıvraklar ve Ersoy Can 2023:306; Yılmaz 2019:16; Güngör Karyağdı 2021:43; Yaylalı, 2024:113; Türedi, 2020:24; Meriç, 2020:317).

- **Çalışan Hileleri:** Çalışan hilesi işletmelerin ve kurumların herhangi bir kademesinde bulunan kişilerin, kendini istihdam eden şirket ya da kurumdan, hakkı olmayan menfaatleri gizlice ele geçirmesidir. Bu

5 Fraud diamond İngilizce'den tam tercüme edildiğinde Hile Elması anlamına gelmektedir. Ancak elmas kelimesi yerine İngilizce'de elmas şekli olan "rhombus" (eşkenar dörtgen) kelimesinin tercüme edilmesi suretiyle, şekli itibarıyla "Hile Karosu" olarak adlandırılmıştır (Tarhan Mengi, 2012:118).

açından çalışan hilesinin failleri sadece organizasyonun tabanında yer alan çalışanlar değildir. Görevi ve pozisyonu doğrultusunda varlıklara ulaşma imkanına sahip her kademe çalışandan en üst düzey yöneticiye kadar uzanan geniş bir yelpazede çalışan hilesi gerçekleşebilir.

- **Yatırım Hileleri:** Yatırım hileleri, yatırım yapacak olan kişileri, hiç var olmamış veya değersiz olan yatırımlara yönelterek yatırımcıları aldatma yoludur. Bu aldatma da haksız kazanç sağlama amacı bulunmaktadır. Bonolar, hisse senetleri, ortaklık, emlak, emtia vb. alanlarda, failin sahte taahhütleri ile yatırımcıları aldatması üzerine kurulan bir hile çeşidi olan yatırım hileleri, işletme içinde ya da dışında gerçekleşebilmektedir.
- **Yönetim Hileleri:** Finansal tablo hileleri olarak ifade edilen yönetim hileleri, işletmenin tepe yöneticileri tarafından yapılan hilelerdir. İşletmeye ait olan mali tabloların tahrif edilmesi ve içerdiği bilgilerin değiştirilmesi sonucu meydana gelmektedir. Yönetim hilesi, kasten ve yanıltıcı finansal tablolar aracılığı ile yatırımcıları ve alacakları aldatan ve işletme tarafından gerçekleştirilen kasıtlı bir eylemdir. Yönetim hileleri, işletmeleri iflasa sürükleyen, maddi kayıplara yol açan, yatırımcının güvenini zedeleyen sosyal ve ekonomik bir kaygı sorunudur.
- **Satıcı Hileleri:** İşletmeye mal veya hizmet satan kişiler tarafından yapılan hile türüdür. Satıcı hileleri, satıcıların veya satıcı ile işletmede çalışan kişiler arasındaki işbirliğinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Mal ve hizmet alımlarında kalitesiz ya da eksik mal veya hizmetin yüksek fiyatla satın alınması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle, kamu kurumlarına yönelik olarak sıklıkla yapılmaktadır.
- **Müşteri Hileleri:** İşletmeden mal ve hizmet satın alan müşterilerin tek başına veya işletmeden bir çalışan ile işbirliği yaparak gerçekleştirdikleri hilelerdir. Genellikle satın alınan mal bedellerinin ödenmemesi veya değerinin altında ödemeler yapılması, sahip olmadıkları şeyleri vererek şirketi dolandırmaları gibi yollarla yapılmaktadır.

Hile türleri, Bağımsız Denetim Standardı BDS 240 Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları standardında *varlıkların kötüye kullanılması* ve *hileli finansal raporlama* şeklinde sınıflandırılmıştır (Bağımsız Denetim Standardı BDS 240, TDS 2024 Seti, Paragraf 3). PricewaterhouseCoopers (PwC) tarafından yapılan *Hile ile Mücadele: Hiç Bitmeyen Bir Savaş PwC'nin Küresel Ekonomik Suç ve Hile Araştırması*" adlı çalışmada hile türleri *varlıkların kötüye kullanımı* ve *yolsuzluk* olarak ifade edilmektedir (Kardeş Selimoğlu ve Altunel, 2020:120).

ACFE tarafından ise hilenin hem çalışanlar, yöneticiler, işletme sahipleri veya memurlar gibi işletme içindeki kişiler hem de satıcılar, tedarikçiler veya diğer taraflar gibi işletme dışındaki kişiler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir. İşletme içindeki hileler mesleki hile olarak adlandırılmaktadır. Mesleki hile kuruluşun varlık ve kaynaklarının kasıtlı şekilde yanlış kullanımı veya yanlış uygulamaları yoluyla kişisel zenginleşme için kişinin mesleğini kullanması olarak tanımlanmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:104).

ACFE tarafından 2002 yılından itibaren her iki yılda bir yayımlanan raporlarda (2006 yılı hariç) mesleki hile türleri; *yolsuzluk*, *varlıkların kötüye kullanılması* ve *hileli finansal raporlama* olmak üzere üç ana kategoride sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma 2014 yılından itibaren yayımlanan raporlarda Mesleki Hile ve Suistimal Sınıflandırma Sistemi Hile Ağacı (Occupational Fraud And Abuse Classification System The Fraud Tree) olarak ifade edilmiştir (ACFE, Report to the Nation, 2002:.iii; 2004:10; 2008:7; 2010:7; 2012:7; 2014:11; 2016:7; 2018:11; 2020:11; 2022:10; 2024:11).

ACFE tarafından 2024 yılında yayımlanan raporda;

- Yolsuzluk, çalışanın ticari bir işlem sırasında doğrudan veya dolaylı çıkar elde etmek amacıyla kendi konumunu/gücünü görevini ihlal edecek şekilde kötüye kullandığı bir suistimal türü olarak tanımlanmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:104). Yolsuzluk türleri; çıkar çatışması, rüşvet, yasadışı bağış ve ekonomik zorlama olarak olarak sınıflandırılmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:11).
- Varlıkların kötüye kullanımı; işveren kuruma ait varlıkların çalışan tarafından çalınması veya kötüye kullanılmasını içeren bir suistimal türü olarak tanımlanmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:104). Varlıkların kötüye kullanım türleri; nakit varlıkların kötüye kullanımı ve stoklar ile diğer varlıkların kötüye kullanımı olarak sınıflandırılmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:11).
- Hileli finansal raporlama, kuruma ait mali raporlarda önemli bilgilerin kasti olarak yanlış beyan edilmesi veya önemli bilgilerin mali raporlara dâhil edilmemesi şeklinde ortaya çıkan bir suistimal türü olarak tanımlanmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:104). Hileli finansal raporlama; varlıkları/gelirleri yüksek gösterme ve varlıkları/gelirleri düşük gösterme olarak sınıflandırılmaktadır (ACFE, Report to the Nation, 2024:11).

Mesleki hile türlerine göre 2016-2024 yılları arasında ortalama ekonomik kayıp ve görülme sıklığı aşağıda (Tablo 1) gösterilmiştir.

Tablo 1: Hile Türlerine Göre Ortalama Ekonomik Kayıplar ve Görülme Sıklığı

Yıllar	Mesleki Hile Türleri	Ortalama Ekonomik Kayıp (\$)	Görülme Sıklığı (%)
2024	Hileli Finansal Raporlama	766.000	5
	Yolsuzluk	200.000	48
	Varlıkların Kötüye Kullanımı	120.000	89
	TOPLAM	1.086.000	
2022	Hileli Finansal Raporlama	593.000	9
	Yolsuzluk	150.000	50
	Varlıkların Kötüye Kullanımı	100.000	86
	TOPLAM	843.000	
2020	Hileli Finansal Raporlama	954.000	10
	Yolsuzluk	200.000	43
	Varlıkların Kötüye Kullanımı	100.000	86
	TOPLAM	1.254.000	
2018	Hileli Finansal Raporlama	800.000	10
	Yolsuzluk	250.000	38
	Varlıkların Kötüye Kullanımı	114.000	89
	TOPLAM	1.164.000	
2016	Hileli Finansal Raporlama	975.000	9
	Yolsuzluk	200.000	35
	Varlıkların Kötüye Kullanımı	125.000	83
	TOPLAM	1.300.000	

Kaynak: ACFE, Report to the Nation, 2016:12; 2018:10; 2020:10; 2022:9; 2024:10

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 2016–2024 yılları arasında en yüksek ortalama ekonomik kayıp 1.300.000.-\$ ile 2016 yılında en düşük ortalama ekonomik kayıp ise, 843.000.-\$ ile 2022 yılında ortaya çıkmıştır. 2022 yılında 843.000.-\$ olarak gerçekleşen ortalama ekonomik kayıp 2024 yılında 2022 yılına göre %28,83 oranında artarak 1.086.000.-\$ olarak gerçekleşmiştir.

Hile türlerinin yol açtıkları ortalama ekonomik kayıp tutarlarına bakıldığında (Tablo 1) 2016 – 2024 yılları arasında ortalama ekonomik kayıp açısından en fazla ortalama ekonomik kayba neden olan hile türünün hileli finansal raporlama, en az ortalama ekonomik kayba neden olan hile türünün

varlıkların kötüye kullanımını olduğu görülmektedir. Yolsuzluk ise orta sırada yer almaktadır. Hile türlerinin görülme sıklığına (oranlarına) bakıldığında ise, hileli finansal raporlama ile varlıkların kötüye kullanımı şeklinde ortaya çıkan hile türlerinin sıralamasının değiştiği görülmektedir. 2016 – 2024 yılları arasında en sık görülen hile türü varlıkların kötüye kullanımı iken görülme sıklığı en az olan hile türünün hileli finansal raporlama olduğu görülmektedir. Yolsuzluk ise yine orta sırada yer almaktadır.

Nitekim 2024 yılında hileli finansal raporlama 766.000.-\$ ortalama ekonomik kayıpla en yüksek, %5'lik görülme sıklığıyla en düşük hile türüdür. Bunun tam aksine varlıkların kötüye kullanımı 120.000.-\$ ortalama ekonomik kayıpla en düşük, %89'luk görülme sıklığıyla en yüksek hile türüdür. Yolsuzluk ise 200.000.-\$ ortalama ekonomik kayıpla ve %48'lik görülme sıklığıyla her iki hile türünün arasında yer almaktadır.

3. SİGORTA SEKTÖRÜNDE HİLE VE HİLE TÜRLERİ

Esasen gelecekte ortaya çıkması muhtemel rizikolar için önceden önlem alma ihtiyacından ortaya çıkan sigorta kavramı, güvenceye konu edilen beklenmeyen risklere ve bu nitelikteki risklerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak gerçek tahribata karşı oluşturulmuş bir sistem olarak tarif edilebilir. Bir başka ifadeyle sigorta, kişilerin, yaşantıları boyunca karşılaşmaları ihtimali bulunan ve para ile ölçülebilir zararlara neden olabilecek risklerden, korunabilmek amacı ile oluşturulmuş bir güvencedir (Tarhan Mengi, 2013:73; Çetin ve Alpay, 2020:14).

Güven esasına dayalı bir sektör olan sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hileler, sigorta sektörünün dayandığı temel prensip olan güven ilkesini tehdit etmesi nedeniyle önemli risklerden biridir. Kötü niyetli kişilerin kazanç sağlamak amacıyla hilelere başvurması sigorta müessesesine olan güvenin kaybedilmesine, sigorta şirketlerinin bilançolarının olumsuz yönde etkilenmesine, hile sebebiyle ortaya çıkan ilave maliyetlerin dürüst sigortalılar üzerinde kalmasına, yapılan hilelere yönelik alınan önlemlerin süreç ve prosedürleri uzatmasına ve dolayısıyla hizmet kalitesinde sıkıntılar yaşanmasına sebep olmakta, sistemin ahlaki yönden işleyişini ve sektörün büyüklüğünü olumsuz yönde etkilemektedir (Çetin ve Alpay, 2019:7; Cömert ve Kaymaz, 2019:373).

Türk sigorta mevzuatında sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hileler; *sigorta sahtekarlığı*, *sigorta suistimali*, *sigorta dolandırıcılığı* ve *yanlış sigorta uygulaması* gibi farklı ifadelerle tanımlanmaktadır. Aşağıda sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hilelere ilişkin farklı tanımlamalar yer almaktadır.

Türkiye Sigorta Birliği internet sitesinde sigorta sahtekarlığı, *kötü niyetli kişilerin haksız kazanç elde etmek amacıyla sigorta şirketini bilerek, kasıtlı olarak aldatmasıdır* olarak tanımlamıştır. Aldatma bir sigortacının gerçeği bilmesi durumunda düzenlemeyeceği bir sigorta poliçesini, yanlış bilgi vermek veya önemli bir hususu gizlemek suretiyle, sigortacı tarafından düzenlenmesini sağlamak şeklinde gerçekleştirilebilir. Bunun dışında poliçe düzenlendikten sonra yapılacak her türlü sahtekarlık da aldatma kabul edilmektedir (Çetin ve Alpay, 2019:15; Tarhan Mengi, 2013:74).

Sigortacılıkta suistimal, *faile veya üçüncü bir kişiye haksız ve hileli menfaat sağlamak amacıyla yapılan iş ve yöntemler* olarak tanımlanır. Bu kapsamda sigortacılıkta suistimal, başka insanlara hukuksal olmayan ve hileli çıkarlar elde etmek için hayata geçirilen, doğru olmayan eylemlerdir. Herhangi bir mal hakkında yanlış bilgi verilmesi, olmayan senaryolar düzenlenmesi, bilerek yanlış beyanda bulunulması, yapılan işlemlerin sigortalıdan saklanması gibi eylemler sigortacılıkta suistimal örnekleridir (Kerim ve Cula, 2023:148; Şirin ve Özüdoğru, 2020:2059).

Sigorta dolandırıcılığı, *kötü niyetli kişilerin haksız kazanç elde etmek/sigorta bedeli almak amacıyla sigorta evraklarında sahtecilik yaparak ya da sair maddi olgularla ortaya çıkan suçlardır* (Arslan, 2017:96). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 157. maddesinde dolandırıcılık suçu, nitelikli hallerde yer verilen 158. maddesinde ise sigorta dolandırıcılığı düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158. maddesinin 1. fıkrasının (k) bendinde sigorta bedelini almak maksadıyla, (l) bendinde ise kişinin, kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtmaya veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle dolandırıcılık nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2004 mad:158/1-k, 158/1-l).

Türk sigorta mevzuatında sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hilelere ilişkin *yanlış sigorta uygulaması* adı altında bir tanım yapılmıştır. Yanlış sigorta uygulaması, *sigorta ilişkisi içerisindeki taraflardan ya da bu ilişkide rol oynayan kişilerden bir veya birkaçına haksız menfaat sağlamaya yönelik her türlü fiili* ifade eder (Yanlış Sigorta Uygulamalarının Tespiti, Bildirimi, Kaydı ve Bu Uygulamalarla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2011 mad:4/1-d).

Sigorta hileleri sadece kazanç elde etme amacı güden şahıslarca gerçekleştirilmemekte, yaşadığı hasardan dolayı sigorta şirketince mağdur olan ya da ödediği primi yüksek bulan ya da yaşamının güncel seyrinden olumsuz etkilenen sigortalı tarafından yapılabileceği gibi bilinçli olarak yanlış yönlendirme ve bilgilendirmede bulunan, güveni, yetki ve sorumlulukları

kötüye kullanan şirket içerisinde her kademedeki personel tarafından, tazminat talebinde bulunanlar tarafından ya da aracılar tarafından gerçekleştirilebilir (Gezgez ve Yöndem, 2016:5).

Sigorta sözleşmesi düzenlenen tüm sigorta branşlarında (örneğin sağlık sigortaları, hayat sigortaları, araç sigortaları, yangın sigortaları, işsizlik sigortaları, ferdi kaza, tarım sigortaları, nakliyat sigortaları, mühendislik sigortaları) sigorta hilesi ile karşılaşmak mümkündür.

Literatürde sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hile türlerine ilişkin farklı sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Aşağıda sigorta sektöründe karşılaşılabilecek bazı hile türlerine değinilmiştir.

- Yanlış Sigorta Uygulamalarının Tespiti, Bildirimi, Kaydı ve Bu Uygulamalarla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te sigorta hilesi olarak ifade edilen yanlış sigorta uygulamaları türleri, aşağıda verilmiştir (Yanlış Sigorta Uygulamalarının Tespiti, Bildirimi, Kaydı ve Bu Uygulamalarla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2011 mad:5).
- Şirket içi yanlış sigorta uygulamaları: Şirketin her kademedeki personelinin tek başına veya şirket içi ve/veya şirket dışından üçüncü şahıslarla birlikte şirket aleyhine gerçekleştirdiği yanlış sigorta uygulamalarıdır.
- Sigortalı yanlış sigorta uygulamaları ve tazminat sürecindeki yanlış sigorta uygulamaları: Sigortalının, sigorta ilişkisi içerisindeki ilgili tarafların, tazminat takip araçları, hasar tedvir ve tasfiyesini yürütenler, sigorta eksperleri gibi bu ilişkide rol oynayanların sigorta sözleşmesinin kurulması ve yürürlüğü ile sigorta tazminatının tekemmülü aşamalarında şirkete karşı gerçekleştirdikleri yanlış sigorta uygulamalarıdır.
- Aracı yanlış sigorta uygulamaları: Sigorta araçlarının şirketlere, sigortalılara veya sigorta ilişkisi içerisindeki ilgili kişilere karşı gerçekleştirdikleri yanlış sigorta uygulamalarıdır. Sigorta araçlarının sigorta konusuna ilişkin bariz şekilde bilinmesi gereken özellikleri yanlış girerek sigorta şirketinin hak ettiği primi azaltıcı poliçe istihsal işlemleri bu kapsamda değerlendirilir.
- Diğer yanlış sigorta uygulamaları: Yukarıda sayılan haller dışındaki yanlış sigorta uygulamalarıdır.

- ACFE tarafından yayımlanan Sigorta Hileleri El Kitabında (Insurance Fraud Handbook) ise beş ana başlık altında yirmi yedi farklı türde sigorta hile türü yer almaktadır. Söz konusu hile türleri aşağıda verilmiştir (ACFE Insurance Fraud Handbook, 2009:1-5).
  - Acente ve Broker Hileleri: Nakit İkras Kâr Paylı Ödemeler, Tazminat Ödemesine İlişkin Hileler, Prim Hileleri, Sahte Lehtara Ödeme Talepleri ve Sahte Vefat Tazminatı Talepleri olmak üzere beş farklı türde ortaya çıkabilmektedir.
  - Sigortalama Usulsüzlükleri: Girişim Sermayesi Finansmanı Hileleri, Sahte Beyan, Hileli Bilgi, Sahte Poliçeler, Kefalet Sigortası Hileleri, Hileli Teminat Genişletme ve Mevcut Poliçesinden Hile ile Vazgeçirme olmak üzere yedi farklı türde ortaya çıkabilmektedir.
  - Araç Sigortası Hileleri: Aracını “Hendeğe” Terk Etme, Hasar Sonrası Sigortalama, Aracın Tamiri, Araç Kaçakçılığı, Hayalet Araçlar, Anlaşmalı Kazalar, Şişirilmiş Hasarlar, Araç Tanımlama (Şasi) Numarası ve Kiralık Araç Hilesi olmak üzere dokuz farklı türde ortaya çıkabilmektedir.
  - Mal Sigortaları Hileleri: Şişirilmiş Envanter, Sahte veya Şişirilmiş Hırsızlıklar, Hayali Gemiler ve Kundaklama olmak üzere dört farklı türde ortaya çıkabilmektedir.
  - Hayat Sigortaları Hileleri: Sahte Vefat Tazminatı Talepleri ve Çıkar Amaçlı Cinayetler olmak üzere iki farklı türde ortaya çıkabilmektedir.
- Yukarıda sayılanlar dışında sigorta sektöründe görülen başlıca hile türleri aşağıda verilmiştir (Tarhan Mengi, 2014:73-82; Yılmaz, 2015:10),
  - Lehtar tarafından yararlanılmamış olan sağlık hizmetlerinin kullanılmış gibi gösterildiği sağlık sigortası hileleri,
  - Ölümcül hastalığa yakalandığını öğrendikten sonra, durumunu gizleyerek teminat alındığı sağlık ve hayat sigortası hileleri,
  - Sonradan öldü gibi gösterip tazminat talebinde bulunmak amacıyla sahte kimlik yaratılan veya ölmediği halde ölü numarası yapanların görülebildiği hayat sigortası hileleri,
  - Tazminat talebinde bulunmak amacıyla konutunu ve işyerini kundaklayanların karıştığı konut, yangın sigortası hileleri,

- Kağıt üzerinden düzenlenen raporlarla sahte kazalar üzerinden tazmin talep edenlerin karıştığı araç ve ferdi kaza sigortası hileleri,
- Hırsızlık sonucu uğranılan kayıpların olduğundan çok daha yüksek gösterildiği sigorta hileleri,
- Sağlığı bozulan veya hayatını kaybeden hayvanın kulak küpesinin sigortalı olan hayvanın kulak küpesi ile değiştirilerek tazminat talep edilen hayvan sigortaları ve
- Trafik kazasının gerçekleşmesini müteakiben yapılan kasko, kazayı yapan alkollü şoförün bir başka şoför ile değiştirilmesi, uydurma çalıntı bildirimini, usulsüz pert (ağır hasarlı) kaydı üzerinden tazminat talep edilen araç sigortaları.

4. HİLELERİN TESPİTİ VE ÖNLENMESİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Hilelerin tespiti ve önlenmesine ilişkin yaklaşımların birçok farklı kıstasa göre sınıflandırılmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte hilelerin tespiti ve önlenmesinde kullanılacak yaklaşımlar temel olarak *proaktif yaklaşımlar* ve *reaktif yaklaşımlar* olarak ayrılabilir (Kara ve Karan, 2023:78; Ataman ve Aydın, 2017:13). Söz konusu yaklaşımlar aşağıda ele alınmaktadır.

4.1. Reaktif (Geleneksel) Yaklaşımlar

Reaktif bir diğer adıyla geleneksel yaklaşımlar, hilenin varlığına dair belirtilerin ortaya çıkmasıyla birlikte, belirtiler dikkate alarak hile riskine dair emarelerin olduğu alanda ayrıntılı hile incelemesi yapılması esasına dayanır. Bu nedenle reaktif yaklaşımlar, işlem ve olaylar gerçekleştiikten sonra önlem alınması olarak ifade edilir. Reaktif yaklaşımlarda, ihbar ya da herhangi bir istek olmadan hile araştırılması başlayamamaktadır. Yaklaşımın reaktif olarak adlandırılmasının sebebi, hile araştırması yapacak kişinin, araştırmayı yapmak için bir nedenin oluşmasını beklemesidir. Reaktif yaklaşımlarda ihbar, herhangi bir istek veya hile oluşmadan herhangi bir önlem alınmadığından bu yaklaşım, pasif bir yaklaşım olarak da değerlendirilmektedir (Albrecht vd., 2006:169; Rasgen 2016:42; Akçay ve Uysal, 2019:59; Kara ve Karan, 2023:78).

Reaktif yaklaşımların temelinde işletmede hile veya işletmenin amacını gerçekleştirilmesine engel olacak olayların oluşmasından sonra harekete geçmek olduğundan hileyi engelleme veya zararı minimize etmek için ön tedbirlerin alınması mümkün değildir (Zengin 2018:441; Nzechukwu 2017:3).

Reaktif yaklaşımlara getirilen eleştirilerin başında hile ve yolsuzlukların zamanında tespit edilmediğinden işletmelerin uğrayacakları zararın büyük olması, hile eyleminden sorumlu olanların savunma mekanizmalarını harekete geçirmeleri nedeniyle tespit edilmelerinin zor olması gelmektedir (Akyüz, 2020:92; Bozkurt, 2016:172).

4.2. Proaktif (Önleyici) Yaklaşımlar

Proaktif terimi; ilk olarak 1933 yılında Paul Whiteley ve Gerald Blankfort tarafından bir psikoloji makalesinde kullanılmıştır. Günümüzde, proaktif davranış (yaklaşım) belirli durumlarda değişiklik getirmeyi amaçlayan, ileriye dönük, kendi kendine başlayan ve geleceğe odaklı davranışa atıfta bulunmaktadır (Marin, 2020:24).

Proaktif yaklaşımlar, hile yapmak için olası fırsat ve tehditler oluşmadan görebilmek, olabilecekleri tahmin ederek önlem almak amacıyla uygulanan yöntem ve tekniklerdir. Proaktif yaklaşımların temelinde işletmede hileyle ilgili göstergeler tespit edilmeden önce gerçekleşebilecek olan hileler saptanarak bu hilelerin gerçekleşmemesi için bir dizi önlem alınması yatmaktadır (Ertikin, 2017:78; Kara ve Karan, 2023:78). Bu nedenle proaktif yaklaşımlarda, mevcut bir hile iddiası veya hilenin gerçekleştiğine yönelik herhangi bir denetim açığı bulunmasa bile gerçekleşmesi muhtemel hileleri de araştırmak üzere bir çalışma planlanır (Erol, 2016:51).

Hileyi ortaya çıkarmaktan ziyade hilenin önlenmesine odaklanan proaktif yaklaşımlar ile hile olasılığının azaltılması, kısa süre içerisinde müdahaleye imkân vermesi ve işletmenin karşılaşacağı zararın önlenmesi veya azaltılması mümkün hale gelecektir (Akçay ve Uysal, 2019:60; Vardar, 2019:71).

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak değişen hile türleri ve hilelerinin saklanması için kullanabilecek yöntemlerin farklılaşması nedeniyle pasif bir yaklaşım sergileyen reaktif yaklaşımın hilelerin tespiti ve önlenmesinde yetersiz kalması, proaktif yaklaşıma olan ilgiyi arttırmıştır. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri'nde 2001 yılı sonlarında patlak veren ve finansal piyasalarla alakalı veya alakasız her kesimden hemen hemen herkesin dikkatlerini de üzerine çeken; Enron, Xerox, Worldcom, Global Crossing, Dynegy, Tyco International, Adelphia Communications gibi skandallarla bu ilgi en üst düzeye çıkmıştır (Abdioğlu, 2007:120).

Dünya üzerinde birçok ülkede bir meslek olarak kabul gören adli muhasebe, yabancı literatürde proaktif yaklaşımlar arasında yer almakta, hilelerin tespiti ve önlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Aşağıda adli muhasebe mesleği ve uygulama alanları hakkında bilgi verilmektedir.

5. ADLİ MUHASEBE MESLEĞİ VE UYGULAMA ALANLARI

Adli muhasebe terimi, İngilizce literatürde *Forensic Accounting* olarak kavramsallaşmıştır. *Forensic* sözcüğü *mahkemeye ait, adli davalarda bir standart olarak kabul görme, Accounting* ise, muhasebe anlamına gelmektedir. Adli muhasebe teriminin Türkçe'deki kullanımı bu şekilde ortaya çıkmıştır. Adli muhasebe faaliyetlerini meslek olarak yerine getiren kişiler de adli muhasebeci olarak adlandırılır (Demir ve Yıldız, 2022:118).

Adli muhasebe alanında ilk olarak bilinen olay Meyer v. Sefton adli muhasebecinin mahkemede uzman şahit veya bilirkişi sıfatıyla 1817 Kanada'da bir davada ifade vermesidir. Adli Muhasebe terimi ilk kez New York'ta bulunan bir yeminli mali müşavirlik şirketinin ortağı Maurice Edouarde Peloubet tarafından 1946 yılında yayımlanan *Forensic Accounting - Its Place in Today's Economy* başlıklı makale ile literatüre kazandırılmıştır (Crain vd., 2016:6).

Adli muhasebe mali dolandırıcılık ve diğer ekonomik suç biçimlerinin tespiti ve önlenmesi ile ilgili olan, muhasebe alanında hızla gelişen uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir (Dhar ve Sarkar, 2010:93).

Adli muhasebe kavramı, yasal anlaşmazlıkları çözmek, mali suçları araştırmak ve dava desteği sağlamak amacıyla finansal bilgileri analiz etmek ve yorumlamak için muhasebe ilkelerinin, araştırma tekniklerinin ve yasal kavramların uygulanması olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 2023:234).

Adli muhasebe hem bir mesleği hem de bir sektörü kapsayan, ister ticari ister kişisel olsun, medeni veya cezai ekonomik ve mali iddiaların yerleşik politikalar, kabul edilen sosyal parametreler ve tanımlanmış yasal yetki alanları içinde tartışıldığı ve hukuk, denetim, muhasebe, finans, ekonomi, psikoloji, sosyoloji ve kriminoloji alanlarından yöntemler ve prosedürler ve teorilerle bilgilendirildiği bir alandır (Karaca ve Aksu, 2024:27).

Finansal usulsüzlükleri ortaya çıkarmak, zararları ölçmek ve yasal konularda uzman görüşü sağlamak için muhasebe, denetim ve soruşturma becerilerinin entegrasyonunu içeren adli muhasebe mesleği, finansal işlemlerin artan karmaşıklığı ve artan finansal dolandırıcılık, kara para aklama ve kurumsal skandallar nedeniyle son yıllarda önem kazanmıştır (Meriç ve Erkuş, 2016:318). Nitekim Adli muhasebe mesleği, US. News & World Report'un 2002 raporuna göre son zamanlarda Amerika'daki 8 en güvenli kariyerlerinden biri olarak, Smart Money Magazine'in ise gelecek 10 yıl içinde yüz bin doların üzerindeki ücret potansiyeliyle 10 yeni meslekten biri olarak kabul ettiği bir meslektir (Atmaca ve Terzi, 2012:33).

Adli muhasebe mesleğine duyulan ihtiyacın en temel nedeni, 1980'lerden sonra Adelphia, Enron, Xerox ve Worldcom gibi şirketlerin yaşadığı skandallar sonucunda muhasebe kayıtlarına ve bu kayıtlar sonucunda ortaya çıkan bilgilerin sunulduğu finansal tablolara duyulan güven azalması, finansal tabloların işletmelerin var olan durumlarını yansıtan *gerçek aynalar* yerine yöneticilerin istediği şeyleri yansıtan *sibirli aynalar* olarak algılanmaya başlanmasıdır. Bu durum var olan düzenlemelerin tekrar değerlendirilmesini ve yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler arasında en çok öne çıkanlar Sarbanes Oxley Yasası ve Alman On Adım Programı olarak ifade edilmektedir (Arı, 2009:300; Kadooğlu Aydın vd., 2021:3362).

Adli muhasebe mesleği özellikle 1980'li yıllarda başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere pek çok gelişmiş ülkede önemli gelişmeler göstermiş ve adli muhasebe alanında uzmanlaşan muhasebe meslek mensuplarının sayısı artmaya başlamıştır. Bu yıllarda tam anlamıyla bir muhasebe uzmanlık alanı haline gelen adli muhasebe mesleği gelişen pazar ekonomisine ve yasal düzenlemelere uyum sağlamıştır. Değişen ekonomik çevreyle birlikte muhasebe mesleğinin ihtiyaçlarının da farklılaşması ve mevcut uzmanlıkların kısıtlı kalmasını itici gücüyle adli muhasebe mesleği çok hızlı gelişim göstermiştir (Dahar, 2023:95).

Türkiye'de ise adli muhasebe mesleğinin diğer ülkelere göre daha yavaş bir biçimde geliştiği görülmektedir. Adli muhasebe konusunda ciddi olarak ilk defa İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (İSMMM) tarafından 2009 yılı Ekim ayında İSMMM Akademi bünyesinde 7 ay süren toplam 360 saatlik "Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanı Programı" adı altında bir sertifikalı eğitim programı düzenlenmiştir. Söz konusu eğitim programına katılan 35 meslek mensubu sertifika almıştır. Ayrıca farklı üniversitelerin yüksek lisans ve doktora programlarında adli muhasebe derslerine yer verildiği görülmektedir. Öte yandan günümüzde internet ortamında adli muhasebe eğitimi ile ilgili olarak 15-20 gün bir ay gibi çok kısa süreli eğitim verilen sertifika programlarına ilişkin reklamlara da rastlanılmaktadır.

Adli muhasebe mesleğinin uygulama alanları bazı araştırmacılar tarafından *Hile Denetimi (Araştırmacı Muhasebecilik)* ve *Dava Destek Danışmanlığı (Dava Desteği)* olarak iki temel kısma ayrılmaktadır (Kaya, 2005:52; Meier vd., 2010:27; Taştan, 2018:28). Bununla birlikte genel kabul gören görüşe göre adli muhasebe mesleğinin uygulama alanları; *Dava Destek Danışmanlığı (Dava Desteği)*, *Uzman Tanıklık (Uzman Şahitlik)* ve *Hile Denetimi (Araştırmacı Muhasebecilik)* olmak üzere üç temel kısma

ayrılmaktadır. Bu çerçevede adli muhasebe mesleğini icra edenler, dava aşamasında mahkemelere yol gösterici bir *dava destek danışmanlığı* hizmeti sunmakta, alınacak kararlarda yol gösterici olarak *uzman tanıklık* ve hile olasılığının varlığı, yapılan hilelerin tespiti ve önlenmesi amacı ile *hile denetimi* yapmaktadırlar (Rezaee ve Lander, 1996:148; Pazarçeviren, 2005:4; Toraman vd., 2009:37; Kasum, 2009:3; Paranjape ve Sheth, 2011:6; Gülten ve Kocacı, 2011:16; Yücel, 2011:64; Bekçioğlu vd., 2013:7; Meriç, 2016:28; Tazegül, 2018:11). İkili sınıflandırmada uzman tanıklık (uzman şahitlik) faaliyetleri, dava destek danışmanlığının (dava desteğinin) bir alt kolu olarak değerlendirilmektedir.

Adli muhasebe mesleğinin uygulama alanları hakkında aşağıda bilgi verilmektedir.

5.1. Dava Destek Danışmanlığı (Dava Desteği)

Dava destek danışmanlığı (dava desteği), mahkeme süreci başlatılmış ya da mahkeme süreci başlatılmamış bir dava konusu olay ortaya çıkmadan ya da ortaya çıktığı süreçte, avukatın görüşünü oluşturarak, savunmasına delil oluşturan bir muhasebe desteğini ifade etmektedir. Adli muhasebeci, söz konusu meslek dalı kapsamında bazen davalı bazen de davacı taraflar için yardımcı olmakta olup, hukuki olayın her iki tarafında da destek amacıyla yararlanılmaktadır. Davacı ile birlikte hareket ettiği durumlarda muhasebe işlem ya da olayları ile ilgili muhtemel dolandırıcılık işlemlerini tespit etmeye yönelik görevlerde bulunurken; davalı taraf için faaliyet gösterdiğinde ise, tam zıttı durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca adli muhasebeci mahkeme adına da hâkimin muhasebe alanında bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olduğu durumlarda görev alabilmektedir. Buradan hareketle dava konusu olaya ilişkin belirlenen iddiaların bir danışmanın görüşüne dayandırılması ve analiz edilmesi bu bağlamda söz konusu iddiaların güvenilir bir şekilde çözüme kavuşturulması sağlanmaktadır (Çil Koçyiğit vd., 2022:135).

5.2. Uzman Tanıklık/Şahitlik (Bilirkişilik)

Uzman tanıklık/şahitlik (bilirkişilik), dava konusu olayın bir adli muhasebeci tarafından incelenmesi, ilgili yasal mevzuata uygun bir şekilde sonuca ulaşılması ve sonucun yazılı veya sözlü olarak mahkeme heyetine sunulmasıdır. Türkiye’de, alanında uzman kişilerin mahkemeye yazılı bir raporla bilgi vermesi şeklinde gerçekleştirilen bilirkişilik faaliyetinin doğrudan sözlü olarak icra edilmesi, uzman tanıklık olarak adli muhasebede yer bulmaktadır. Bir uzman şahit, eğitimi, deneyimi ve yeteneğinden dolayı bazı konularda ortalama bir kişinin bildiğinden daha fazla bilgiye sahip olduğuna inanılan ve uzman görüş, bilgi toplayıcı olarak anılan, başkaları

tarafından fikirlerine yasal olarak güvenilen bir şahittir. Uzman şahitler ayrıca uzmanlık alanları ile ilgili gerçekler hakkında bilirkişi tanıklığı yapabilir. Bazı zamanlar onların tanıklığı, itibarlarının zarar görmesi yönünde öğrenilmiş bir tez ile çürütülebilir. Dolayısıyla, raporda net olarak anlaşılmayan açıklamalar nedeniyle sürecin uzaması veya yanlış anlamalar sonucunda adaletin sağlanamaması durumunun önüne geçilmekte ve mahkemede doğrudan soru-cevap şeklinde uzman kişinin bilgisine başvurulmakta; hâkim, savcı ve avukatın aydınlatılması sağlanmaktadır. Bu kapsamda adli muhasebecinin uzman tanıklık faaliyetindeki görevleri: gerekli araştırmayı yaparak verileri toplamak, bu verileri analiz edip bir görüşe sahip olmak ve bu görüşü mahkemede ayrıntılı ve açık bir şekilde sunmaktır (Öğünç, 2020:419; Küçük, 2021:230). Türkiye’de muhasebe meslek mensupları tarafından yürütülen Bilirkişilik uygulamaları adli muhasebe mesleği ile karıştırılmaktadır. Oysa Türkiye’de adli muhasebe diye bir meslek hukuken, duyulan ihtiyaca rağmen maalesef, hiçbir zaman var olmamıştır (Cedimağar ve Celayir, 2023:646).

5.3. Hile Denetimi (Araştırmacı Muhasebecilik)

Hile denetimi (araştırmacı muhasebecilik), adli muhasebenin en çok başvurulmuş hizmetlerinden biri olan hile denetçiliği işletme sahip ve ortaklarının hileyle ilgili ortaya çıkan bir durum olması ya da şüpheler ortaya çıkması durumunda başvurulmuş bir adli muhasebe alanıdır. Bazı kaynaklarda araştırmacı muhasebecilik olarak da adlandırılan bu adli muhasebe alanı aynı zamanda çalışan hile ve yolsuzlukları, rüşvet, bilanço sahtekârlıkları, sigorta dolandırıcılıkları gibi konuların incelenmesinde başvurulmuş bir alan olarak görülmektedir. Hile denetçiliği faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında adli muhasebeci işletme içerisinde meydana gelen hilelerin ortaya çıkarılmasına, önlenmesine ve daha kötü sonuçlara yol açmadan tespit edilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir (Kurt, 2020:1492).

6. SİGORTA SEKTÖRÜNDE KARŞILAŞILAN HİLELERİN ADLİ MUHASEBE MESLEĞİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Adli muhasebe mesleğinin en fazla araştırma ve inceleme yapıldığı alan olarak bilinen hile denetimi veya araştırmacı muhasebecilik genellikle hile vakalarını ve bu hileli uygulamaların sonucunda hileyi yapan çalışanların hırsızlığı, gayrimenkul ve sigorta dolandırıcılığı, rüşvet, suça karışmış soruşturmalar gibi cezai konuların incelenmesiyle ilgilenir (Kılıçbey, 2017:14).

Öte yandan bir cezai veya medeni kovuşturmada tanıklığına başvurulmuş bir adli muhasebeci, hem iddia hem de savunma tarafı için uzman tanıklık/

şahitlik (bilirkişilik) yapabilmektedir. Bu çeşit bir uzman tanıklığın/şahitliğin (bilirkişiliğin) kapsamı idari veya işlem dolandırıcılığı, mülk hırsızlığı, fonların kötüye kullanımı, sigorta hileleri veya kazanç için kundaklama, hileli talep, rüşvet alma, yolsuzluk, vergi kaçırma ve diğer dolandırıcılık suçlarını içerebilmektedir (Thornhill, 1995:13).

Bununla birlikte adli muhasebeciler, borç davaları sigorta talepleri, telif hakkı, hisse sahibi anlaşmazlıkları ve mal talebi gibi birçok hukuksal sorunlarda avukatlarla birlikte çalışmakta bu kapsamda dava destek danışmanlığı (dava desteği) hizmeti sunmaktadırlar (Gülaçtı, 2004:81).

Görüldüğü gibi adli muhasebe mesleğinin her üç uygulama alanı da (hile denetimi, uzman tanıklık/şahitlik ve dava destek danışmanlığı) sigorta dolandırıcılığı, sigorta hile ve usulsüzlüklerinin tespiti ve önlenmesi ile ilgili hizmet vermektedir. Nitekim sigorta sektöründe meydana gelen hile ve usulsüzlüklerin tespiti ve önlenmesinde sigorta hakemlerinin bakış açısıyla adli muhasebe mesleğine ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Akyürek (2023) tarafından yapılan bir çalışmada sigorta hilelerinin önlenmesinde adli muhasebe mesleğinin etkili olacağı tespit edilmiştir (Akyürek, 2023:125).

Diğer taraftan yapılan akademik çalışmalarda sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel sigorta hilelerinin tespiti ve önlenmesinde adli muhasebe uygulamalarının önemini ve rolünü ortaya koyan yaşanmış birçok olaya rastlanmaktadır.

Örneğin Pala (2011) tarafından yapılan bir çalışmada dünyada adli muhasebe uzmanlarının en aktif çalıştığı alanlardan birinin sigorta yolsuzlukları olduğu belirtilmekte ve sigorta sektöründe yaşanan sigorta hilelerinin bir adli muhasebeci tarafından tespitine ilişkin yaşanmış bir olay şöyle anlatılmaktadır. *“Bir adam kaza sigortası yaptırıyor ve bir süre sonra kaza geçirdiğini, yürüyemediğini ortaya atıyor. Doktor raporlarını da eksiksizce sunuyor. Davranışlarından şüphelenen sigorta şirketi adamı takip ettiriyor. Adam, takip edilebileceğini bildiğinden haftalarca hiç evinden çıkmıyor, sadece zar zor yürüyerek kapıdan gazete ve sütünü alıyor. Sigorta şirketi bir adli muhasebe uzmanı kiralyor. Uzman, mini etekli genç bir kıza otomobilinin lastiği patlamış gibi adamın evinin önüne gönderiyor. Kızcağız çaresiz bir halde lastiği değiştirmeye çalışıyor. Güya yürüyemeyen şüpheli kısa sürede bahçesinin önündeki kıza fark edip koşarak imdada yetişiyor. Adli muhasebe uzmanı tüm bunları videoya kaydediyor. Kayıt mahkemede delil olarak sunuluyor”* (Pala, 2011:62).

Bir başka örnek, Pazarçeviren (2005) tarafından yapılan bir çalışmada yöneticilerinin mükemmel bir iç kontrol yapısına sahip olduğuna inandıkları

Elgin Aircraft Şirketinde yaşanmış bir olaydır. Bu olayda söz konusu şirketin Sigorta Paralarını Ödeme Departmanı yöneticisi tarafından yapılan bir sigorta hilesinin, Sigorta Paralarını Ödeme Departmanı yöneticisinin departman çalışanlarını şoförlü bir limuzinle yemeğe çıkardığını gözleyen bir denetçinin, bir adli muhasebeci gibi davranarak, Sigorta Paralarını Ödeme Departmanı yöneticisinin dört yıl içinde Elgin Aircraft şirketinden 12.000.000.-\$'ı zimmetine geçirdiğini ortaya çıkarılmıştır (Pazarçeviren, 2005:8).

Konuya ilişkin yaşanmış bir diğer örnek de 2005 yılında yaşanan Katrina Kasırgası sonrasında adli muhasebecilerin, doğal felaket mağdurlarının kayıp tahminleri için sigorta şirketleri ile birlikte çalışmalarınıdır. Adli muhasebeciler poliçeyi ve kapsama alanını incelemiş ve kayıp eşyaların sınıflandırılmasının doğru bir şekilde muhasebeleştirildiğinin teyidini yapmışlardır (Deniz ve Yaslıdağ, 2016:153).

SONUÇ

Sigortalıların, ileride ortaya çıkması muhtemel zararlarının tazmin edilmesi ve böylece ortaya çıkan kayıplarından önceki mevcut durumlarına gelmelerine imkân sağlamak ilkesi üzerine kurulan sigorta sektörü güven esasına dayanan bir sektördür. Bununla birlikte sigorta sektöründe maalesef güven unsurunu önemli ölçüde zedeleyen, oldukça karmaşık olabilen ve çeşitlilik gösteren sigorta hileleri ile karşılaşmak mümkündür. Tüm sigorta branşlarında ortaya çıkması mümkün olan sigorta hileleri sigorta sözleşmesi içerisinde yer alan tüm taraflarca farklı şekillerde gerçekleştirilebilmektedir.

İnsan unsurunun var olduğu her alanda ortaya çıkması muhtemel bir olgu olarak kabul edilebilen, geçmişte M.Ö. 3.000'li yıllara dayanan hile insanlık tarihinde uzun bir geçmişe sahiptir. Kişileri hile yapmaya iten unsurlar temelde baskı, fırsat, haklı gösterme ve yetkinlik olarak ifade edilmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca pek çok farklı nedenler ve şekillerde ortaya çıkan mesleki hileler, dünya ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak sürekli artış göstermekte ve küreselleşmenin etkisiyle uluslararası alanda devasa boyutlarda ekonomik kayıplara neden olmaktadır. ACFE tarafından 2002 yılından itibaren her iki yılda bir yayımlanan raporlarda hileli finansal raporlama, yolsuzluk ve varlıkların kötüye kullanımı şeklinde sınıflandırılan mesleki hileler sonucu ortaya çıkan ortalama ekonomik kaybın 2022 yılında 843.000.-\$ iken yaklaşık %29 oranında artarak 2024 yılında 1.086.000.-\$ olduğu ifade edilmektedir.

Hilelerin tespit ve önlenmesine yönelik olarak alınan önlemler literatürde genellikle; hile meydana geldikten sonra hile denetimi yapılmasını öngören

Reaktif Yaklaşımlar ve hile meydana gelmeden denetim yapılmasını ve hilenin önlenmesine yönelik denetimleri öngören *Proaktif Yaklaşımlar* olarak ifade edilmektedir. Hiç şüphesiz işletmelerde ortaya çıkması muhtemel hilelerin, gerçekleşikten sonra değil gerçekleşmeden önce tespit edilmesi, hilelerin yol açtığı kayıpların önlenmesinde önem arz etmektedir. Proaktif bir yaklaşım olarak adli muhasebe uygulamaları hilelerin tespiti ve önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır ve etkili araçlardan biri haline gelmiştir.

Adli muhasebe mesleği özellikle 1980'li yıllarda başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere pek çok gelişmiş ülkede önemli gelişmeler göstermiş ve bu yıllarda tam anlamıyla bir muhasebe uzmanlık alanı haline gelmiştir. Mesleki hilelerin tespiti ve önlenmesinde etkin bir rol oynayan ve uluslararası literatürde proaktif yaklaşımlar arasında yer alan adli muhasebe mesleğinin uygulama alanları; hile denetimi, uzman tanıklık/şahitlik ve dava destek danışmanlığı olarak ifade edilmektedir.

Adli muhasebe mesleğinin her üç uygulama alanı da (hile denetimi, uzman tanıklık/şahitlik ve dava destek danışmanlığı) sigorta dolandırıcılığı, sigorta hile ve usulsüzlüklerinin tespiti ve önlenmesi ile ilgili hizmet vermektedir. Adli muhasebe mesleğinin icrası ile sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hilelerin, gerçekleşmeden önce tespit edilmesi mümkün olabilecektir. Hiç şüphesiz bu durumun sektörde yaşanan olumsuzluklar üzerinde önemli derecede yapıcı etkileri olacaktır.

Türkiye'de duyulan ihtiyaca rağmen maalesef adli muhasebe mesleği yeteri kadar bilinmemekte ve uygulama alanı bulamamaktadır. Adli muhasebe mesleğinin pek çok gelişmiş ülkede olduğu gibi Türkiye'de de bir meslek olarak kabul görmesi kurumsal bir kimlik kazanması için öncelikle yasal bir yapıya kavuşturulması gereklidir. Ayrıca dünyadaki uygulamalara benzer şekilde adli muhasebe mesleği ile ilgili eğitim çalışmaları ve seminerleri yoğunlaştırılmalı, üniversitelerin ilgili bölümlerinde yüksek lisans ve doktora programlarında adli muhasebe zorunlu ders olarak okutulmalıdır.

Bu çalışma, adli muhasebe mesleğinin sigorta sektöründe yaşanan ve/veya yaşanması muhtemel hilelerin tespiti ve önlenmesindeki öneminin ve rolünün ortaya konması ve adli muhasebenin uluslararası literatürde olduğu gibi Türkçe literatürde de proaktif yaklaşımlar arasında yer alması gerektiği konusunda bir farkındalık oluşturmak adına yapılmıştır.

Kaynakça

- ACFE. (2002). Report to the Nation Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2004). Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2008). Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2009). Insurance Fraud Handbook
- ACFE. (2010). Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2012). Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2014). Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse
- ACFE. (2016). Report to the Nations On Occupational Fraud And Abuse
2016 Global Fraud Study
- ACFE. (2018). Report to the Nations 2018 Global Study On Occupational
Fraud And Abuse
- ACFE. (2020). Report to the Nations 2020 Global Study On Occupational
Fraud And Abuse
- ACFE. (2022). Occupational Fraud 2022: A Report to the Nations
- ACFE. (2024). Occupational Fraud 2024: A Report to the Nations
- Abdioğlu, H. (2007). Hilelerin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılmasına Yönelik
Proaktif Yaklaşımlar, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Mayıs, ss:
119-138.
- Akçay, S. ve Uysal, M. (2019). Hile Denetimi İle Bağımsız Denetim Arasındaki
İlişkinin Boyutları. Journal of Turkish Studies, 14(2), 49–65.
- Akdemir, Ç. (2010). İşletmelerde Hile Riski ve Türk İşletmelerinde Hile Riski-
nin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni-
versitesi, İstanbul.
- Akyürek, M. (2023). Sigorta Hilelerinin Tespitinde Adli Muhasebenin Önemi:
Sigorta Sektörüne Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi, Karabük Üni-
versitesi, Karabük.
- Akyüz, F. (2020). Hile Denetimine Proaktif ve Reaktif Açından Yaklaşım, ss:
89 – 114, Denetimde Seçme Konular 4, (Ed) Ümmühan Aslan, Sezer
Bozkuş Kahyaoğlu, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Albrecht W.S., Albrecht, C.C., & Albrecht, C. O. (2006). Fraud Examination,
Second Edition, Thomson South Western Corporation.
- Alkan, B. Ş. (2020). Hile Riski Yönetiminde Proaktif Yaklaşımlar ve Araçlar: İşlet-
me Yöneticileri Üzerine Nitel Bir Araştırma Denetişim, 11(21), ss: 66-81
- Arı, M. (2009). “Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tablolarının Gü-
venilirliği”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol 23,
300–307
- Arslan U. (2017). Sigorta Dolandırıcılığı Suçu, Türkiye Barolar Birliği (TBB)
Dergisi, 130, ss: 89-118

- Artar, Y. (2016). Türkiye’de Yasal Boşluk ve Esnekliklerden Yararlanılarak Gerçekleştirilen Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları, Vergi Dünyası, Sayı: 418, ss: 36-47
- Aslanzade, Ş. (2017). Çalışan Hileleri, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, Sayı: 36, ss: 61-75
- Association of Certified Fraud Examiners, Insurance Fraud Handbook, Texas, USA, 2018.
- Ataman B., ve Aydın, R. (2017). Hile Denetimi ve Denetçilerin Hile Tespitine Yönelik Bir Araştırma, Marmara Business Review, 2(1), ss: 1-23
- Atmaca, Metin ve Terzi, S. (2012). Adli Muhasebe, Adli Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, Yayılım Yayıncılık, İstanbul
- Bağımsız Denetim Standardı BDS 240. (2013). 10.12.2013 tarihli ve 28847 sayılı Resmî Gazete
- Bekçioğlu, S., Coşkun, A., ve Gümüş, U. T. (2013). İşletmelerde Hile ve Yolsuzlukların Önlenmesinde Farklı Bir Yaklaşım: Adli Muhasebe, Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD), Sayı: 59, ss: 1-16.
- Bilen, A., ve Akatak, A. (2019). Adli Muhasebe Uygulama Alanları İle Adli Muhasebe Kapsamında Hile ve Yolsuzlukların İncelenmesi, Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 2(2), ss: 164-175.
- Bozkurt, N. (2016). İşletmelerin Kara Deliği Hile, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Cedimağar, İ. T., ve Celayır, D. (2023). Vergi Kaçağını Önlemede Yeni Bir Araç Olarak Adli Muhasebe. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 10(4), 643-659.
- Cömert, N. ve Kaymaz, M. (2019). Araç Sigortası Hilelerinde Veri Madenciliğinin Kullanımı. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 41(2), 364-390.
- Crain, M.A., Hopwood, W.S., Pacini, C. ve Young G.R. (2016). Essentials of forensic accounting. New York: American Institute of Certified Public Accountants
- Çelik, A. (2007). Stok Hileleri ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, A., ve Alpay, S. (2019). Sigorta Hileleri: Türk Sigorta Sektörüne Yönelik Bir Değerlendirme, Management and Political Sciences Review, 2(2), pp:7-28
- Çetin, A., ve Alpay, S. (2020). Türkiye’de Sigorta Hilelerinin Seyri, Mali Çözüm, 30 (57), ss: 13-24.
- Çil Koçyiğit, S., Güngör Tanç, Ş. ve Koçyiğit, H. (2022). Türkiye’de Muhasebe-Finansman Anabilim Dalında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Bakış Açısıyla Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, (24) (MODAVICA Özel Sayısı), 131-159.

- Dahar, U. (2023). Adli Muhasebecilik ve Hile Denetçiliği Mesleği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *İnteraktif Bilim: Disiplinlerarası Araştırma Ve İncelemeler Dergisi*, 1(1), 93-111.
- Dhar, P. ve Sarkar, A. (2010). Forensic Accounting: An Accountant’s Vision, *Vidyasagar University Journal of Commerce*, 15, pp: 93-104
- Demir, C. ve Yıldız, A. (2022). Muhasebe Hata ve Hileleri ve Hilelerin Ortaya Çıkarılmasında Adli Muhasebecilik Mesleği, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 91-141.
- Deniz, T., ve Yashıdağ, B. H. (2019). Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir İnceleme, *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*. 5(19), ss: 150-168
- Dönmez, Adnan ve Kürşad Çavuşoğlu (2015), Hilelerin Ortaya Çıkarılması Bakımından Bağımsız Denetim İle Adli Muhasebenin Karşılaştırılması, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, Vol 1; 34-67.
- Dumanoğlu. S. (2005). Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi, *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: XX, Sayı: 1 ss: 347-358.
- Erdoğan, M. ve Oruç Erdoğan, E. (2021). Hileli Finansal Raporlama Kapsamında Gelir Yaratıcı / Gider Azaltıcı Faaliyetlerin İncelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(1): 457-478.
- Erol, S. (2016). Hile Denetiminde Proaktif Yaklaşımlar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul
- Ertikin, K. (2017). Hile Denetimi: Kırmızı Bayrakların Tespiti İçin Kullanılan Proaktif Yaklaşımlar, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (75), ss: 71-94.
- Gezgez, Z. T. ve Yöndem, H. (2016). Sigortacılıkta Şüpheli Hasarlar, Suistimmaller ve Sahtekârlıklar. *Reasürör* (102), 4-17.
- Güçlü, F. (2005). Muhasebe Denetimi - İlkeler ve Teknikler, Detay Yayıncılık. Ankara.
- Gülaçtı, M. (2004). Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülten, Selçuk ve Kocaer, İlyas (2011), Adli Muhasebe Uygulamaları, Ankara Ofset, Ankara.
- Güneş, Ş. (2014). İşletmelerde Hile Riskinin Önlenmesi ve Hastane İşletmelerinde Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Güngör Karyagdı, N. (2021). Bankalarda Hile Denetimi Uygulamasının Verimlilik ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Çalışma, *Akademik İzdüşüm Dergisi*. 6(2): 37-57.
- Jafarova, S. (2009). İşletmelerde Hile Yapmanın Nedenleri ve Sosyal Psikoloji Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Kaban, İ., ve Gül , M. (2019). Bankalarda Hile Denetimi: Merkezden Sürekli Denetimin Şube Faaliyetlerine Etkisi Üzerine Nitel Bir Araştırma, İstanbul Business Research (1), 1- 33.
- Kadooğlu, A. G., Demirkol, Ö.F, Tancı Yıldırım, N ve İkvan, A. (2021). Adli Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Kısıtlayıcı Faktörlerin Değerlendirilmesi: Şanlıurfa Muhasebe Meslek Mensupları Uygulaması, İşletme Araştırmaları Dergisi, 13 (4), 3360-3374.
- Kara, S. ve Karan, L. (2023). Hile Denetimi Yaklaşımları ve Bir Vaka Çalışması. Denetişim (28), 75-87.
- Karaca, H. ve Aksu, İ. (2024). İslami Finans Kurumlarında İslami Muhasebe Ve İslami Adli Muhasebe Süreci. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(35), 26-44.
- Karausta, T. (2013). Mesleki Hile Adli Denetim ve Türkiye’de Adli Denetim Mesleğinin Gerekliği Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kardeş, Selimoğlu S. ve Altunel, M. (2020). Şirketlerin Karşılaştıkları Hile ve Suistimal Kaynaklı Zararların Uluslararası Boyutlarının Analizi, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi. 9(17): 108-135.
- Kasum, A. S. (2009). The Relevance of Forensic Accounting To Financial Crimes In Private And Public Sectors Of Third World Economies: A Study From Nigeria, The 1st International Conference on Governance Fraud Ethics and Social Responsibility, Edirne, April, pp: 1-12
- Kaya, U. (2005). Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliği, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), Cilt. 7, Sayı. 1, ss: 49-64.
- Kaya, Z. (2013). Adli Muhasebecilik Kavramı Farkındalığı: Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Kerim, D. E., ve Cula, S. (2023). Türkiye’de Sigorta Suistimal Problemleri ve Çözüm Önerileri. Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, (7)2, 145 –166.
- Kılıçbey, E. (2017). Muhasebe Meslek Mensuplarının Adli Muhasebeciliğe Yönelik Algılarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi: Kars Ardahan ve Iğdır Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars
- Kıymaz Kıvraklar, M. ve Ersoy Can, R. (2023). Hile ile mücadelede kırmızı bayraklar ve hile karosunun rolü: Çalışan hilesi açısından bir değerlendirme. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 16 (Prof. Dr. Mehmet Özbirecikli Özel Sayısı), 303-324.
- Kıracı, M. (2013). Hileye Yönelik Uluslararası Kuruluşların Hazırladığı Raporların Bağımsız Denetim Açısından Değerlendirmesi. Journal of Accounting and Taxation Studies, 6(3), 87-106.

- Kurt, A., (2020). Adli Kararların Alınmasında Adli Muhasebenin Rolü: Yargı Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *International Journal Of Social Humanities And Administrative Sciences (JOSHASjournal)*, 6(31), 1490-1498.
- Küçük, D. (2021). Adli Muhasebe Perspektifinden Bankacılık Hileleri: Banka Muhasebe Hilelerinde Hilekâr Profili ve Hilenin Nitelikleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(64), 227-246.
- Marin, G. S. (2020). *Proceedings The 16th International Scientific Conference "Strategies XXI", Strategic Changes In Security And International Relations, Volume XVI, Part 2, Scientific Editors: Brigadier General Dorin Corneliu PLEȘCAN Colonel Professor Ion PURICEL, PhD Colonel Professor Daniel GHIBA, PhD Colonel Professor Lucian Dragoș POPESCU, PhD Colonel Professor Ioana ENACHE, PhD Lieutenant-Colonel Professor Tudorel LEHACI, PhD, "Developing Proactive Mindsets As Tools For Preventing Crises"*, ss: 23 - 30.
- Meier, H. H., Kamath, R. R., & HE, Y. (2010). Courses on Forensics and Fraud Examination in the Accounting Curriculum, *Journal of Leadership Accountability and Ethics*, Volume: 8, Issue: 1, pp: 25-33.
- Meriç, A. (2016). *Adli Muhasebe*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Meriç, A., ve Erkuş, H. (2016). Türkiye’de Bilirkişilik Müessesesi Bağlamında Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaptığı Uzman Tanıklık Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 317-340.
- Meriç, A. (2020). Muhasebe öğrencilerinin hile algısı: Kayseri üniversitesi örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 313-326.
- Nzechukwu, P. O. (2017), *Internal Audit Practice from A to Z*, New York: CRC Press.
- Okay, S. (2011). *Muhasebedeki Hata ve Hilelerin Meslek Etiği Açısından İrdenilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Okutmuş, E., ve Uyar, S. (2014). Konaklama İşletmelerinde Yiyecek-İçecek Departmanında Yapılan Bir Hilenin Tespiti: Vaka Analizi, *Mali Çözüm Dergisi*, 24(121), ss: 35-54.
- Omar, N. B., ve Din, H. F. M. (2010). Fraud Diamond Risk Indicator: An Assessment of Its Importance and Usage, pp: 607 – 612, 2010 International Conference on Science and Social Research (CSSR 2010), December 5 - 7, 2010, Kuala Lumpur, Malaysia
- Öğünç, H. (2020). Türkiye’de Bilirkişilik Kanunu Açısından Adli Muhasebe İhtiyacına Yönelik Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(2), 414-430.

- Özeroğlu, A. İ. (2014). Finansal Aldatmaca ve İşletme Hileleri, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2/2, ss: 180-196.
- Paranjape, M., ve Sheth, R. (2011). A Study Of Creative Accounting And Forensic Accounting As İnterlinked Trends İn Accounting, International Journal For Business Strategy and Management, Volume: 1, Number: 1, pp: 1-8.
- Pazarçeviren, S. Y. (2005). Adli Muhasebecilik Mesleği, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), ss: 1-19.
- Pala, F. (2011). Adli Muhasebe Mesleği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Pehlivanlı, D. (2011). Hile Denetimi Metodoloji ve Raporlama, Beta Basım A.Ş, İstanbul.
- Rasgen, M. (2016). Hile Denetiminde Benford Yasası’nın Kullanılmasına İlişkin Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Rezaee Z., ve Lander, G. H. (1996). Integrating Forensic Accounting İnto The Accounting Curriculum, Accounting Education (JAI), Volume: 1, Number: 2, pp: 147-163.
- Rittenberg, E., Schwieger, J., ve Johnstone, M. (2008). Auditing: A business risk approach. 6th ed. Toronto: Thomson South-Western.
- Sürmeli, F. (2010). Muhasebe Bilgi Sistemi, Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayınları, No: 860.
- Sayın Korkmaz, S. B. (2017). Roma Hukuku’nda Hile (Dolus) Kavramı, Kırıkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), ss: 425 - 438
- Singleton, T. W., Singleton, A. J., Bologna, G. J. ve Lindquist, R. J. (2006). Fraud Auditing and Forensic Accounting, 3rd Edition, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ, USA.
- Şimşek, E. E. (2001). Türk Vergi Hukukunda Muhasebe Hileleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şirin, K., ve Özüdoğru, H. (2020). Sigortacılıkta Suistimal ve Sahte Hasar: Sigorta Şirketleri Çalışanlarının Demografik Özelliklerine Göre Sigorta Suistimallerine Karşı Tutum ve Davranışları (Ankara İli Örneği), Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(4), 2056-2070
- Tarhan Mengi, B. (2012) Hile Denetiminde Yetkinliklerin Değerlendirilmesi - Hile Karosu, Mali Çözüm Dergisi, İSMMMÖ, Sayı: 114, ss: 113-128
- Tarhan Mengi, B. (2013). Araç Sigortası Hileleri ve Bu Hilelere Yönelik Önlemler, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 4(8), ss: 71-86.
- Tarhan Mengi, B. (2014). Araç Sigortası Hileleri ve Bu Hilelere Yönelik Önlemler. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 4(8), 71-86.
- Tarhan Mengi, B., ve Yılmaz Türkmen, S. (2013). Yatırım Hileleri, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 39, ss: 31-39

- Taştan, H. (2018). Adli Muhasebe. İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi Yayınları
- Tazegül, A. (2018). Adli Muhasebecilik, Ekin Yayınevi, Ankara.
- Thornhill, W. T. (1995). Forensic Accounting: How To Investigate Financial Fraud, Business One Irwin Professional Accounting Library, USA.
- Toraman, C., Abdioglu, H., ve İşgüden, B. (2009). Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar: Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: XI, Sayı: 1, ss: 17- 55.
- Turner, L. Jerry, Mock, J. Theodore ve Srivastava, P. Rajendra. (2003). An Analysis of the Fraud Triangle, University of Illinois, USA
- Türedi, H. (2020). Hile Denetimi. İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Vardar, M. K. (2019). Hilenin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılması: Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yanlış Sigorta Uygulamalarının Tespiti, Bildirimi, Kaydı ve Bu Uygulamalarla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2011). 30.04.2011 Tarihli ve 27920 Sayılı Resmî Gazete
- Yaylalı, İ. (2024). Yönetim ve Çalışan Hilelerinin Önlenmesinde Hile Denetiminin Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, İşletme, 5(1), ss: 105-131
- Yılmaz, A. (2015). Türkiye'deki Dolandırıcılık Tipolojileri: Dolandırıcılık Olaylarının Kategorik Tasnifi ve Yapılış Şekilleri, Hacettepe Üniversitesi, Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, ss: 1-24, <https://www.researchgate.net/publication/301565138> E.T. 27.11.2024
- Yılmaz 2019:16; Sayfa 6
- Yurt, R., ve Temelli, F. (2022). Muhasebe meslek mensuplarının muhasebede hata ve hile algısı: Ağrı ili örneği. Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi 2(2), 135-150.
- Yücel, E. (2011). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Zengin, S. (2018). Finansal Tablo Hileleri ve BOBİ FRS Kapsamında Örnek Uygulamalar (1.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık Seçkin Yayıncılık.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004). 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmî Gazete